

İDRİS KÜÇÜKÖMER'İN SİYASAL TEZLERİ BAĞLAMINDA AKP VE CHP PARTİ PROGRAMLARININ ANALİZİ

S. Hakan Yılmaz*

*Benim işim, başkalarının debelendikleri ve beni çekmeye çalıştıkları
yerde değil, bizim meselelerimizin bulunduğu yerdedir.*

Kemal Tahir (1)

ÖZET

1987 yılında kaybettiğimiz İdris Küçükömer'in Türk düşün tarihindeki yeri her zaman için özel olacaktır. Bu özel durumu Ece Ayhan, Küçükömer'i kişisel ve bilimsel dürüstlük ve doğruluğuyla Cumhuriyet'te gelmiş geçmiş en özgün ve en ilginç 'uç' düşünür olarak tanımlayarak vurgulamıştır. İdris Küçükömer'in günümüzde de yoğun olarak entelektüel gündemde etkisini hissettirmesinin başlıca nedeni egemen siyasal paradigmayı ters yüz etmesinde yatmaktadır. Küçükömer'in Düzenin Yabancılaşması adlı eserinde kurduğu ve geleneksel ilerçilik kavramını tersyüz ettiği şemada İttihat- Terakki ile Kemalizm, bürokratik ve antidemokratik devleti kurup koruyan bu anlamda da "sağ" olarak konumlandırılan siyasal bir anlayış olarak karşımız çıkar. Küçükömer'e göre ise gerçekten halkçı ve "sol" bir siyasal hareket ise ancak "İslamcı Doğucu" halk kitlelerine yaslanarak oluşturulabilir. Küçükömer'in siyasal tezleri gerçekten de tartışmaya açıktır ve oldukça da spekülattir. Bu yüzden de özellikle Marksist ve Kemalist çevrelerden yoğun eleştiriler almıştır. Özellikle 1980'li yıllardan sonra yeniden hatırlanan Küçükömer'in tezleri eleştiriye açık olsa da, entelektüel yaratıcılığı ile dikkat çekmektedir. Biz bu çalışmamızda, eleştirilerimizi saklı tutarak, Küçükömer'in siyasal paradigması çerçevesinde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ile Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)'nin programlarının analizini yaptık.

Anahtar Sözcükler: İdris Küçükömer, CHP, AKP, Asya tipi üretim tarzı, sivil toplum

ANALYSIS OF AKP AND CHP POLITICAL PARTY PROGRAMS IN THE CONTEXT OF İDRİS KÜÇÜKÖMER'S POLITICAL THESES

ABSTRACT

İdris Küçükömer, who died in 1987, will always be a special part of the thought history in Turkey. Ece Ayhan emphasizes İdris Küçükömer's honesty and straightness in his personal and scientific behaviors by describing him as the all time most original and interesting "extreme" thinker of Cumhuriyet. He reversed the dominant political paradigm and this is the main reason of why we feel İdris Küçükömer's effects quite in the intellectual news nowadays. In the scheme which İdris Küçükömer planned in the "Düzenin Yabancılaşması" and reversed the traditional progressivism concept, Kemalism and İttihat Terakki are seen as a political thinking which establish and keep the bureaucratic and antidemocratic government, so take position in the "right" side. According to Küçükömer, a truly populist and "left" political movement can be established just by relying on "Islamist Eastern" public. Küçükömer's political theses are really open to discuss on and quite speculative. Because of these reasons, he was criticized much by the groups of Kemalist and Marxist especially. Even the political theses of Küçükömer, who is remembered again after 1980 particularly, are open to criticizen; its intellectual creativity attracts the attention. We made an analysis of CHP (Republic Nation Party) and AKP (Justice and Development Party) political party programs by considering İdris Küçükömer's political paradigm and keeping our critics hidden in this study.

Keywords: İdris Küçükömer, CHP, AKP, Asian type production style, civil society.

* Yrd. Doç. Dr. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi

GİRİŞ

Bir toplumun düşünsel hayatında, ezberleri tersyüz etme cesaretini gösteren isimlerin önemli bir yeri vardır. Çünkü dikkat çekici düşünsel sıçramalara neden olan aykırı isimler aynı zamanda sorgulama zahmetine girmediğimiz, geleneğin üzerini örttüğü birçok ezberimizi bize bozdurttukları gibi toplumlara da kendilerine alışkın olmadıkları başka aynalardan bakma fırsatını sunarlar.

Türk toplumuna alışkın olmadığı aynalardan bakma ayrıcalığını sunan düşünürlerden birisidir İdris Küçükömer. Küçükömer'in Türk düşünce hayatındaki yeri tam da bir put kırıcının, egemen paradigmaya karşı çıkan, biz kimiz sorusunun peşinden giderken yalnızlaşan, düşünsel kamlardan dışlanmış bir entelektüelin yeridir. Biz kimiz sorusuna verilen, özgün yanıtlardan bahsettiğimiz zaman İdris Küçükömer ile birlikte akıllara öncelikli olarak Cemil Meriç, Atilla İlhan, Kemal Tahir, Şerif Mardin, Sencer Divitçioğlu, Nurettin Topçu ve Mehmet Ali Aybar gelmektedir (2). Bunlara başka isimleri eklememiz mümkün, ancak yeni isimlerle listeyi uzatsak da, ortak bir özellik kendini yenilemekten başka bir şey yapmayacaktır. Bu isimlerin yanında yer alacak her ismi de farklı yapacak olan biz kimiz sorusuna verdikleri yanıtların yanı sıra, bu topraklarla olan ilişkileri ve bu ilişkinin bireysel bir maceraya dönüşmüş özgün dillenışı olacaktır. Çeviriye dayalı entelektüel bir hayata, kendi sesleriyle kimlikleriyle bu ülkenin renkleriyle katılma istekleri, verdikleri yanıtların günümüzde geçerli olup olmasından çok daha önemlidir. Burada Kemal Tahir'in bir saptaması dikkat çekicidir. Tahir, bir toplumun içinde debelendiği zorlukların nedenleri tarihin derinliklerinde bulunduğu gibi, kurtuluşunun yolları da, tarihinin derinliklerinden gelir demektedir. (Tahir 1992: 21) Bu bağlamda ülkenin tarihiyle bağlantılı her türlü politik çaba, Türkiye'nin hem politik hem de entelektüel hayatı için atılmış olumlu bir adım olarak değerlendirilmelidir.

1. AYKIRI BİR ENTELEKTÜEL İDRİS KÜÇÜKÖMER

14-17 Ekim 1968 tarihleri arasında Akşam gazetesinde yayımlanan dört makalesinden oluşan *Düzenin Yabancılaşması* adlı eseriyle entelektüel çevrelerde öne çıkan İdris Küçükömer 1

Haziran 1925 tarihinde Giresun'da doğdu. Aldığı eğitim ve geldiği toplumsal kesim açısından halkın içinden çıkmış, Türkiyeli bir aydın tanımlamasını tam olarak hak eden bir isimdir. Kurtuluş Kayalı'nın tespitiyle Küçükömer bu farklılıklarıyla egemen entelektüel çevrelerden hep ayrı düşmekle kalmamış aynı zamanda sınıfsal kökeni onun düşüncelerinin oluşup şekillenmesinde özgün bir isim olarak öne çıkmasında da belirleyici olmuştur (Kayalı 2002: 119).

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde öğrenimini tamamlayan Küçükömer aynı fakülte de doktora çalışmasını yaptı. Doktorasının ardından doçent oldu. Fakülte kurulunun profesörlüğe yükseltilmesi için aldığı karar, üniversite senatosunca onaylanmadı. Bunun üzerine *Danıştay*'da açtığı davayı kazanmasına karşın, profesörlüğüne ilişkin kararname 10 yıllık bir gecikme ile ancak 1976 yılında yürürlüğe girdi. Özellikle 1960 sonrasında *Yön* dergisinde yazdığı yazılar isminin yayılmasına aracılık etti. Yine dönemin önemli yayın organlarından *Ant* dergisindeki yazıları düşün çevrelerinde önemli tartışmalara neden oldu. Ali Gevgili'nin düzenlediği Milliyet gazetesindeki açık oturumlarda dönemin yerleşik değerlerini sorguladı. 1973 yıllarından itibaren başladığı suskunluğunu ise ancak 1987-1988 yılları arasında İletişim Yayınları tarafından haftalık olarak yayınlanan *Yeni Gündem* dergisindeki yazılarıyla bozdu.

Bir yazısında ise İdris Küçükömer ben kimim sorusunu şöyle yanıtlamakta:

“İşte soru: Ben Doğu'lu muyum yoksa Batı'lı mı?”

a) *Doğu toplumunda doğdum*

b) *Batı'dan etkilendim. Bir zamanlar ulaştığı politik güçle Batı'yı etkilemiş ve ondan etkilenecek Osmanlı kültür mirası içinde doğdum.* (Küçükömer 1994: 21)

Küçükömer'in ben kimim sorusuna verdiği yanıtta Tanzimat'tan günümüze kadar süren Batılılaşma sürecinde, batı ve doğu kültürü arasında kalan Türk aydınının trajedisini bir kez daha gözlemlememiz mümkündür.

İdris Küçükömer özellikle 80'li yıllarda alevlenen sivil toplum tartışmalarının öncü temsilci-

lerinden biridir. Küçükömer, Türkiye’de neden “civil yok?” sorusunu sorar ve cevabını ‘teba’, ‘memur’, ‘militan’, ‘mürit’ formatlarını kullanarak verir. Bireyin, bir başkası tarafından belirlenmesi ve bağlı değişken haline getirilmesi için aldatmaca yöntemlerin kullanıldığını ve asıl amacın, bireyi iktidar yolunda dolgu malzemesi olarak görmek olduğunun altını çizer. (http://www.muhammedbalci.com/tebligler/stklar_calisma_alani.doc) Bu bağlamda O’nun için sivil toplumun gelişmesi toplumun doğulu bir toplum olmaktan çıkıp, gerçekten batılı bir toplum durumuna dönüşmesine bağlıdır. Bu durum ise nitel bir sıçrama anlamına gelmektedir.

İdris Küçükömer, tüm iktidarın toplum adına bir merkezde toplandığı, yani ayrı politik iktidar birimlerinin varlığına dayanan bir denge sisteminin mevcut olmadığını söylemektedir. Hatta biraz daha ileri giderek böyle bir toplumda yasama, yönetme, yürütme gibi kurumlarda ayrılmış kurumsal otonominin de olmadığını, olsa da gerçekte bu ayrışmanın otonomilerinin tartışmalı ve sözde olduğunu belirtmektedir (Küçükömer 1994: 73).

Asaf Safaş Akat’ın tespitiyle İdris Küçükömer akıllı, bilgisi ve hümanizması ile liberal demokrasinin Türkiye topraklarında egemen olmasını isterken, karşılaşılan tarihsel engellerden dolayı bunun imkansız olmaya başladığına inanmaya başlamıştır. Gönlü demokrasiden yana bir aydındır Küçükömer, Akat için (3).

2. ASYA TİPİ ÜRETİM TARZINDAN SİVİL TOPLUM TARTIŞMALARINA

Küçükömer’e göre Türkiye’de sivil toplumun cılız olmasının nedeni devletin merkezci ve aşırı otoriter yapısından kaynaklanmaktadır. Devletin bu niteliği sivil toplumun önünde tarihsel bir engel olarak yer almıştır. Küçükömer devletle ilgili tezlerinden dolayı Asya Tipi Üretim Modelini, benzer bir şekilde savunan Kemal Tahir’le teorik bir ayrılığa düşmektedir. (Murat Belge; <http://www.radikal.com.tr/2001/02/11/yazarlar/murbel.shtml>) Bu teorik ayrılığın en belirgin şekliyse Kemal Tahir’in “Kerim Devlet” tespitinde kendini daha iyi göstermektedir.

Başta Sencer Divitoğlu ve Selahattin Hilav olmak üzere bazı aydınlarla birlikte Türkiye’nin

toplumsal tarihine ilişkin çözümlerinde *Asya Tipi Üretim Tarzı* (ATÜT) kuramını gündeme getiren Küçükömer aktif olarak siyaset içinde de yer aldı. Bu arada çok kısa olarak Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT)’den bahsetmemiz gerekmektedir; Alman filozofu Karl Marks’ın Asya toplumlarının ekonomik sosyal yapısını analiz ederken geliştirdiği bir yöntem biçimidir *Asya Tipi Üretim Tarzı*. Bu toplumlarda, neden batı toplumlarına benzer bir ekonomik ve sosyal gelişmenin olmadığı anlaşıl-mak istenen sorunsalı oluşturur. Doğu toplumlarında burjuva sınıftan bahsedilemeyeceği gibi ekonomik ilişkilerde pre-kapitalist özellikler göstermektedir. Marks bu tür toplumsal-siyasal örgütlenmelerde özel toprak mülkiyetinin bulunmadığını, merkez ve despotik bir devletin yaratılan artı-ürüne el koymakla birlikte, toplumun gereksindiği hizmetleri ve büyük bayındırlık işlerini gerçekleştirdiğini ileri sürmektedir (Anabritannica 1986: 455 cilt 2). Bu üretim modelinde devlet, kral, hükümet memurları toprağın sahibi olurlar, toplumsal artık değeri ele geçirirler (Tahir 1992: 30-31). Bu tür toplumlarda genel olarak devlet, sınıflardan kopmuş bir yöneticiler başlığıdır. Onların yöneticiliğini toplumsal sınıfların çıkarları belirlememektedir, tersine toplumsal sınıfların durumunu yönetici kadroların “mali, siyasi, askeri” düşünceleri belirlemektedir (Sencer 1999: 42). Sosyolojik olarak bu tür ekonomik ilişkilerin içinde ne sermaye birikimi, ne kapitalist bir toplum modelinin öncüsü olacak bir burjuva sınıfının çıkması mümkündür. Bu saptama bizce önemlidir, çünkü sivil toplum tartışmaları da Küçükömer için önemli bir çıkış noktası olacaktır.

Ece Ayhan’ın, kişisel ve bilimsel dürüstlük ve doğruluğuyla da Cumhuriyet’te gelmiş geçmiş en özgün ve en ilginç ‘uç’ düşünür olarak tanımladığı İdris Küçükömer’in resmi ideolojiyi, dolayısıyla da egemen paradigmayı ters yüz eden tezini şu şekilde özetlememiz mümkündür. (<http://arsiv.zaman.com.tr/2002/07/21/kultur/h2.htm>):

Küçükömer’in siyasal paradigmasında İttihat ve Terakki Partisi’nden Cumhuriyet Halk Partisi’ne uzanan bürokratik modernleşme geleneği politikanın sağındayken, Prens Sabahaddin tarafından temsil edilen Teşebbüs-i Şahsi akımı ve Hürriyet ve İtilaf Partisi’nden Demokrat

Parti'ye uzanan gelenek sol olarak konumlanır. Tanzimat'tan Cumhuriyete kadar süren Batılılaşma hareketleri ise Küçükömer için emperyalist devletlerin Türkiye'yi kendi hegemonyaları altına alırken ülkeye kapitalizmi tüm kurumlarıyla sokma hareketidir. Kısacası batılılaşmak demek kapitalistleşmek demektir. Tanzimat'tan günümüze kadar uzanan batılılaşma politikaları özü itibarıyla kapitalizmin devlet eliyle inşasından başka bir şey değildir (Küçükömer 2002: 1-17). Küçükömer, kapitalist ilişkilerin kurulmasından yanadır. Ancak yukarıda bahsettiğimiz model gerçek bir batılılaşma olmadığı gibi gerçek anlamda kapitalizmin ve sivil toplumun önünde de bir engeldir. Ancak yukarıda belirttiğimiz bir batılılaşma modeli ülkeyi emperyalizmin kontrolüne sokacaktır.

Küçükömer'in "ilerici" "gerici" denklemi bozan siyasal saptaması, siyasal kültürümüzdeki egemen paradigmayı parçalayan türdendir ama bazı çevreler tarafından da değerlendirme ölçütlerinin kırılmasından dolayı eleştirilmekte, oldukça iddialı bir tespit olarak değerlendirilmektedir. Anglosakson tarzı bir paradigma içinde kapitalizmi özel teşebbüsçülük olarak savunan akımın ve kapitalist entegrasyonu hızlandıran Demokrat Parti'nin neden solda yer aldığı pek belirgin olarak anlaşılmadığının altı çizilmektedir. Bu geleneğin bölüşüm, dayanışma, servet dağılımı, sınırlı mülkiyet veya antiemperyalizmle belirginleşmiş bir özelliğinin bulunmadığı söylenmektedir.

Nilgün Uysal'ın İlber Ortaylı'yla yaptığı söyleşide, Ortaylı İdris Küçükömer'i hızlı spekülasyon yapmakla ve metot yönünden de kendini yeterince sınamamakla eleştirmektedir (Ortaylı 2006: 456).

İdris Küçükömer kendi paradigmasını oluştururken, düşüncesinin merkezine Şerif Mardin'in "merkez-çevre" denklemi koymuştur. Merkezi asker-bürokrat-şehirli kesimler oluştururken, çevre eşraf-aşiret kalıntıları-köylüler-hatta şehirlerdeki alt sınıflardan oluşmaktadır (Mardin 1986: 110-120).

Merkezi temsil eden partilerin, örneğin CHP, sistemin yönetici seçkinleri olduğunu ve ilerici görüntülerine rağmen aslında değişimden yana olmadıklarını söyler. Bunun karşısında çevreyi temsil eden kesimlerin ise İslamcı-doğucu bir

ideoloji içinde modernleşmenin öncülleri olduklarını, özellikle kapitalist ilişkilerin gelişmesi açısından önemli adımları bu çevreler tarafından atıldığını belirtmektedir.

Küçükömer paradigmasının tarihsel oluşumunu da şu şekilde şematize etmektedir:

Tablo 1: İdris Küçükömer'in paradigmasının tarihsel oluşumu

SOL YAN	SAĞ YAN
<i>Yeniçeri-esnaf-ulema birliğinden gelen doğucu - İslamcı halk cephesine dayanan;</i>	<i>Batıcı-laik bürokratik geleneği temsil eden</i>
JÖN TÜRKLERİN PRENS SABAHATTİN KANADI	JÖN TÜRKLERİN TERAKKİ VE İTTİHAT KANADI
<i>HÜRRİYET VE İTİLAFL</i>	<i>İTTİHAT VE TERAKKİ (Önce cemiyet, Sonra fıkra)</i>
İKİNCİ GRUP	BİRİNCİ GRUP
<i>(Birinci Büyük Millet Meclisi'nde Müdafai Hukuk Cemiyeti'nde)</i> TERAKKİPERVER FIKRA SERBERST FIKRA DEMOKRAT PARTİ ADALET PARTİSİ ?	<i>(Birinci Büyük Millet Meclisi'nde Müdafai Hukuk Cemiyeti'nde)</i> <i>C.H. FIRKASI</i> C.H.P.-M.B.K. <i>(Milli Birlik Komitesi)</i> C.H.P. (ORTANIN SOLU) ?

Bu tabloda gerek sol yandaki, gerek sağ yandaki blokta birbirini kronolojik sıra ile izleyen kuruluşlar görülmektedir. Her blokta aşağıya doğru (zamanımıza kadar) taşınan tarihi bir misyon bulunmaktadır. Tablonun sol yanı, **yeniçeri-esnaf-ulema birliğinden gelen, gerçek ve büyük kitleyle İslamcı-doğucu cepheye dayanan kuruluşları göstermektedir. Sağ yanda ise devleti kurtarmak için daha çok batıcı-laik bürokratik geleneğin temsilcileri olan kuruluşlar yer almaktadır** (Küçükömer 2002: 72-73).

Küçükömer'e göre Batıcı-laik bürokrat, batılılaşma ile devleti kurtarmak isterken, yeterli derecede üretim güçleri yaratamadığından, tarihi büyük halk cephesiyle ters düşmektedir. Böylece iki cephe arasındaki mücadele kısır, laik batıcılar ile dindar doğucular arasında, bir mücadeleye gelip dayanmaktadır. Bürokrat (sivil subay) laik, güya ilerici sayılacak, em-

peryalist kıskacı içinde bürokrat oyunlarıyla içine kapanan İslamcı-doğucu kamp ise yazara göre gerici sayılacaktır (Küçükömer 2002:74).

Küçükömer Türkiye'nin Batılılaşma serüveninin, aslında kapitalistleşme serüveni olduğunu belirtir. Bu bağlamda batılı emperyalist devletlerin, kapitalizmi Tanzimat reformlarıyla ve bürokratlar aracılığıyla ülkeye soktuğunu söyler. Batılılaşmanın ekonomik bedelini de yoksul kitlelerin ödediğini bu yüzden de batılılaşma sürecinin yönetici sınıflarla, yönetilen halk kitleleri arasında bir yabancılaşmaya neden olduğunu belirtir (Küçükömer, 1994: 59-69).

Türk edebiyatında yönetici elite ve aydınlarla halk arasındaki yabancılaşmanın teması olarak ele alındığı en önemli eser Yakup Kadri Karasmanoğlu'nun 1932 yılında yazdığı *Yaban* romanıdır. Romanın kahramanı köylülerle arasında ki uzaklığı şu satırlarla dile getirir;

"Onlar gibi olmak, onlar gibi giyinmek, onlar gibi yiyip içmek, onlar gibi oturup kalkmak, onların diliyle konuşmak... Haydi, bunların hepsini yapayım. Fakat onlar gibi nasıl düşünebilirim? Nasıl onlar gibi düşünebilirim? Nasıl onlar gibi hissedebilirim..." (Karasmanoğlu 2002: 68).

Onlar gibi olmak, onlar gibi düşünmek. Bu yabancılaşmanın edebiyattaki yansıması kendini siyasal alanda da ortaya koymaktadır.

İdris Küçükömer, Yakup Kadri'nin *Yaban*'ını siyasal hayata taşımış, bu yabancılaşma olgusunu *Düzenin Yabancılaşması* adlı eserinde bir paradigmaya dönüştürmüştür. Türkiye'nin batılılaşma serüveninin aslında gerçek anlamda bir batılılaşma olmadığını söyleyen Küçükömer Türkiye'de kapitalist ilişkiler tam olarak gelişmeden, ülkenin tam anlamıyla batılılaşmaya cağı tespitinde bulunur. Bu bağlamda ekonomik alt yapısı oluşmamış, üst yapı kurumlarının batıdan transferine dayalı bir modernleşme formülü, yönetici sınıflarla, halk kitleleri arasındaki yabancılaşmanın kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu tür bir yabancılaşmanın yaşanması için ise doğulu bir toplumun kendi dinamiklerinin belirleyici olduğu uzunca bir gelişim sonucu batılı bir toplum durumuna dönüşmesi anlamına gelen batılılaşmayı karıştırmamak gerekmektedir.

Sivil toplumun gelişmesi toplumun doğulu bir toplum olmaktan çıkıp, gerçekten batılı bir toplum durumuna dönüşmesine bağlıdır. Bu nitel bir sıçramayı işaret etmektedir.

İdris Küçükömer'in batılılaşmaya değil, nasıl bir batılılaşma konusunda bir itirazının olduğunu anlamamız mümkün. Küçükömer bu sürecin tepeden aşağıya dayatmacı bir mantıkla inşa edilmesine karşıdır. Küçükömer için gerçek anlamda, toplumsal yabancılaşmaya yol açmayacak bir batılılaşma süreci ancak toplumun kendi iç dinamikleriyle şekillenecek, aşağıdan yukarıya biçimlenecek, politik bir değişim süreciyle mümkündür.

Bu teorik çerçeve bağlamında Cumhuriyet Halk Partisiyle, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin programlarının analizini yapacağız:

3. CUMHURİYET HALK PARTİSİ'YLE, ADALET VE KALKINMA PARTİSİ'NİN PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Cumhuriyet Halk Partisi'yle, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin programlarının karşılaştırmalı analizini yapmadan önce her iki partinin siyasal tarihine ve kendilerini konumlandıkları ideolojik tarihsel sürece ve bu süreci belirleyen düşünsel kaynaklara bakmamız gerekir.

Cumhuriyet Halk Partisi

Cumhuriyet Halk Partisi, Mustafa Kemal Atatürk tarafından 9 Eylül 1923'te kuruldu. Başlangıçtaki adı Halk Fıkrası'dır. Halk Fıkrası eski rejim karşıtı herkesi temsil etmekteydi ve Halk terimi de sosyal sınıflardan bağımsız olarak eski düzene karşı olan herkesi kapsamaktadır; temel görevleri eski düzeni ve onun temsilcilerini alt etmek ve "halkın devletini" kurmaktır (Ahmad 2006:103). Parti 1924 yılında "Cumhuriyet Halk Fıkrası", 1935 yılında ise "Cumhuriyet Halk Partisi" adını aldı.

1927 yılında "Cumhuriyetçilik", "Halkçılık", "Milliyetçilik", "Laiklik" CHP'nin dört temel ilkesi olarak benimsendi. CHP'nin tarihi Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihinin önemli bir parçasıdır.

CHP kurucusu ve ilk Genel Başkanı Atatürk'ün önderliğinde bağımsızlığını kazandı, Cumhuriyeti kurdu, saltanatı kaldırdı, hilafete son verdi ve Ulusal Birliğin oluşturulmasında öncü bir kurum olarak Cumhuriyet tarihindeki özel yerini aldı. Modern bir cumhuriyetin oluşturulması için başta hukuk, eğitim ve toplumsal alanda gerçekleştirilen reformlara öncülük etti. Bu bağlamda bir ulus devlet projesinin kurucu unsuru olarak tarihsel işlevini yerine getirdi. Bu süreçte seçkin ve modernleşmeci bir konumu temsil etti. 1935 yılında daha önceki dört ilkeye "Devletçilik" ve "Devrimcilik" ilkeleri eklenerek ilkeler altıya çıkarıldı. Partinin amblemi olan 6 ok bu ilkeleri simgelemektedir.

CHP Cumhuriyetin ve yeni Türk Devletinin kurucu partisi olarak, ulusal sanayinin ve ekonominin geliştirilmesinde önemli adımların atılmasına öncülük görevini yapmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında tek parti konumunun tüm olanaklarına karşın uluslararası gelişmelerin zorlamasıyla, çok partili rejime geçiş sağladı. Bu dönemde parlamenter demokratik rejimin kurumsallaşmasına dönük değişimleri gerçekleştirme misyonunu üstlendi. 1960'lı yılların ortalarında, yeni oluşan siyasal dengeler doğrultusunda, CHP sola açılarak kendisini "ortanın solu" olarak yeniden tanımladı. 1970'li yıllarda ideolojisini "demokratik sol" kavramıyla tanımlayan CHP, bu dönemde önerdiği sosyal reformlarla "düzen değişikliği"ni hedefledi. Bu süreçte CHP, "devlet partisinden" "halkın partisine", düzen partisinden "değişimin partisine" dönüşmeyi hedefledi. Sosyalist enternasyonale katılan CHP, tarihsel geleneğini ve temellerini temsil eden ilkelerin yanı sıra sosyal demokrasinin evrensel ilkelerini de benimsediğini deklare etmektedir. Bu temel ilkelerin ışığında "özgürlük, eşitlik, dayanışma, emeğin üstünlüğü, gelişmenin bütünlüğü ve etkinliği ile demokratikleşme" ilkeleri de CHP programında yer almaktadır (http://www.chp.org.tr/index.php?module=content&page_id=144)

Cumhuriyet Halk Partisi ideolojik olarak İttihat Terakki geleneğinden gelen oluşumları tarihsel miras olarak benimserken, özellikle devleti kuran parti kimliğini öne çıkarmaktadır. Gelecekte olarak orduya ve devlet içindeki bürokratik yapılara yakın dururken söylemlerinde yer verdiği, sol bir ideolojinin destekleyicisi olan

çalışan kesimlerle siyasal bağlar kurmak istese de, bunu gerçekleştirememenin, bu yüzden de sol bir ideolojiyi politik hayata geçirememenin zorluklarını yaşamaktadır.

Adalet ve Kalkınma Partisi

Adalet ve Kalkınma Partisi 14 Ağustos 2001 tarihinde kurulmuştur. Partinin kurucuları arasında yer alan Recep Tayyip Erdoğan, Abdullah Gül ve Bülent Arınç parti yönetiminde öne çıkan isimlerdir. Partinin resmi belgelerinde ise siyasal yelpazedeki yeri muhafazakâr sağ olarak tanımlanmaktadır. Kurucuları ve partide önde gelen isimlerden bir kısmı eski **Fazilet Partisi**'ne yakın veyahut **Fazilet Partisi** kadrosundan olup, parti içinde reformcu kanat olarak adlandırılan gruptandırlar (Ahmad 2006: 211). Fazilet Partisi'nin kapatılmasından sonra ortaya çıkan ve devamı olduğu kabul edilen **Saadet Partisi**'ne görüş ayrılıkları sebebiyle geçmemişlerdir. Bununla birlikte partinin gerek kuruluştaki gerekse sonraki dönemlerdeki kadrosu farklı parti ve siyasî görüşlerden isimleri de içinde barındırmıştır. Genel olarak **Fazilet Partisi**'nin (veya ilgili siyasî geleneğin) bir devamı olarak gösterilmeyi şiddetle reddetmişlerdir ve **Fazilet Partisi**'nin bugün **Saadet Partisi** bünyesindeki kadrosu da aynı iddiayı reddetmektedir

Adalet ve Kalkınma Partisi, 3 Kasım 2002 seçimlerinde en yüksek oranda oy alan parti olarak (%34,63) Abdullah Gül başkanlığında 58. Cumhuriyet Hükümeti'ni kurdu. O dönemde, aldığı bir ceza nedeni ile kabine ve TBMM'de yer alamayan Genel Başkan Recep Tayyip Erdoğan yapılan Anayasa değişikliği ile yasağı kaldırılarak 8 Mart 2003 tarihinde yapılan yenileme seçimlerinde Siirt'ten milletvekili seçilerek meclise girdi. Abdullah Gül başkanlığındaki 58. Cumhuriyet Hükümeti'nin 11 Mart 2003 tarihinde istifasının ardından Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'den Hükümet'i kurma görevini alan Recep Tayyip Erdoğan 15 Mart 2003 tarihinde 59. Cumhuriyet Hükümeti'ni kurdu.

Muhafızları tarafından her ne kadar AKP'nin Fazilet Partisi ve Fazilet'ten önceki Refah Partisi'nin bir devamı olduğu ve bu partilerin temeli olan Milli Görüş hareketinin bir parçası olduğu öne sürülmüş olsa da, partinin önde gelen isimleri bu yakıştırmayı şiddetle reddet-

mektedir. Bunun medyaya yansıyan en belirgin örneği, partinin kurucusu Recep Tayip Erdoğan'ın bir konuşmasında "*Milli Görüş gömleğini çıkardık*" şeklindeki ifadesidir. AKP kendi ideolojik temelini *muhafazakar-demokrat* olarak tanımlamaktadır. Siyaset bilimci Hasan Bülent Kahraman AKP'nin muhafazakâr ve demokrat tanımına itiraz ederken AKP'nin Türk siyasetindeki siyaset yapamama boşluğundan doğduğunu ve henüz gerçek anlamda bir parti olamadığı eleştirisini yapmaktadır (Kahraman 2007:146).

ABD ile zaman zaman gerginleşen ama genel olarak iyi bir ilişki sürdürmesi farklı görüşlerden birçok kesimin tepkisini almış, AB'ye üyelik için iç politikaya getirdikleri düzenleme ve uygulamalar da bazıları tarafından *Baticılık* yaptıkları gerekçesiyle tepki görmüştür. Bir takım ekonomistler tarafından ise AB'ye uyum sürecinin ülke ekonomisine olduğu düşünülen olumlu katkılarından dolayı desteklenmektedir. (http://tr.wikipedia.org/wiki/Adalet_ve_Kalk%C4%B1nma_Partisi)

AKP ve CHP Parti Programlarının Karşılaştırmalı Analizi

Çalışmamızda modernleşme merkezli politikalar bağlamında her iki partinin programında yer alan sekiz konu başlığının analizi yapılacaktır:

- Temel hak ve özgürlükler
- Demokratikleşme ve sivil toplum
- Doğu ve Güneydoğu
- Ekonomi anlayışı
- Sosyal Politikalar
- Çalışma Hayatı
- Kadın hakları
- Dış politika

Modernleşme politikaları, yukarıda da birkaç kez vurguladığımız gibi, ülkenin kapitalistleşmesi anlamına gelmektedir. Cumhuriyetin kurucu kadrolarının ana hedeflerinden biri devlet eliyle bir burjuva sınıfı yaratmak, dolaylı olarak da batılı anlamda bir ulus devlet projesini hayata geçirmektir. Modernleşme politikaları cumhuriyetin ilk dönemlerinde CHP iktidarı tarafından oluşturulmuştur. Fakat çok partili

dönemle birlikte modernleşmenin özne gücü açısından bir değişikliğin olup olmadığı farklı teorik bakışlarla siyasal alanda yaşanan bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Her iki partinin politikaları, konu başlıkları altında analiz edilmektedir.

Temel hak ve özgürlükler:

CHP, parti programının giriş bölümünde siyasal misyonunu şu şekilde özetlemekte:

"Cumhuriyet Halk Partisi, kökleri tarihimizde ve milli mücadelemizde olan, Atatürk'ün öncülüğünde Cumhuriyeti gerçekleştiren, çağdaş Türkiye'nin temellerini kuran, demokrasi sürecini başlatan, 1960'larda demokratik sol bir içerik ve sosyal demokrat özellikler kazanan bir büyük yenileştirme hareketinin temsilcisidir." (CHP Programı;www.chp.org.tr;s:1)

CHP kendini sol bir parti olarak tanımlarken de geniş kitlelerin özellikle emekçi kesimin yararını savunup onların çıkarlarının politik temsilcisi olmayı kendine misyon olarak aldığını belirtmektedir.

CHP'nin kendi kökenleri ve siyasal misyonu ile ilgili saptamalarının ardından genel olarak kişisel hak ve özgürlüklerle ilgili şu bölümler parti programında yer almaktadır:

Parti programının 7'inci sayfasında *Özgür Birey* başlığı altında temel hak ve özgürlüklerle ilgili bölüm bulunmaktadır. Öncelikli olarak CHP uluslararası antlaşma ve sözleşmelerle düzenlenen İnsan Hakları Evrensel Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'na kabul olunan Helsinki Sonuç Belgesi ile Paris Şartı ilkelerinin iç hukuk olarak uygulanmasını gerekli gördüğünü söylemektedir.

Bu bağlamda ise kişinin temel hak ve özgürlüklerini şu başlıklar altında toplamaktadır.

- Yaşama hakkı kişinin yaşam güvencesinin olduğunu söylerken ölüm cezasının kaldırılacağı parti programında yer almaktadır. Ölüm cezasının AKP hükümeti döneminde kaldırıldığını belirtmek gerekir.

• Düşünce ve Anlatma Özgürlüğü başlığı altında CHP, düşünce özgürlüğünü savunmuştur. Ancak yakın dönemdeki politikalarına bakıldığı zaman CHP'nin parti programına ters düştüğü durumlara rastlamamız mümkündür.

• Bilim ve Sanat Hakkı başlığı altında herkesin bilim sanat yapma ve yayma hakkından bahsedilmektedir.

• Din, İnanç ve Vicdan Özgürlüğü başlığı altında herkesin din ve vicdan özgürlüğüne sahip olduğu savunulmaktadır. Ancak pratik uygulamalarında CHP Fransız tarzı dinin devletin kontrolünde olduğu bir laiklik anlayışının savunuculuğunu yapmaktadır. Laikliğin Anglo-Sakson yorumuysa dini inanç ve pratikleri devlet kontrolünden alarak topluma vermektedir. Bu bağlamda devlet bütün dinsel yapı ve uygulamalara eşit mesafede dururken topluma özgür bir alan yaratmaktadır. Bu bağlamda CHP'nin laiklik anlayışının özgürlükler bağlamında tartışmalı olduğunun altını çizmemiz gerekir.

• Basın ve İletişim Özgürlüğü başlığında bilgi edinme ve yayma kapsamında iletişim araçları özgürlüğü yer almaktadır.

• Savunma Hakkı başlığında gözaltına alınan kişilerin savunma haklarının güvence altında olduğu belirtilmektedir.

• Yönetime Katılma ve Örgütlenme Hakkında bireysel veya kurumsal anlamda, siyasal katılım altının önemi vurgulanmaktadır.

• Çalışma Hakkı, mülkiyet hakkı, girişim özgürlüğü, çevre hakkı, seyahat özgürlüğü başlıkları altında bireylerin çağdaş bir toplumda bu haklara sahip olduğu söylenirken CHP'nin de bu hakların savunucusu ve koruyucusu olduğu belirtilmektedir.

• Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Yapma Hakkı başlığında demokrasilerde önceden izin alınmadan toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkının temel hak ve özgürlüklerden olduğu belirtilmektedir.

Bu saydıklarımızda ayrı bir başlık altında Özgürlük ve Eşitlik bölümü parti programında yer almaktadır. Burada şu ifade dikkat çekmektedir: "*CHP, tüm yurttaşların, doğuştan var ol-*

duğu kabul edilen temel haklardan, cinsiyet din, dil, ırk mezhep ve sınıf ayrımı yapmaksızın, tam bir eşitlikle yararlanmasını sağlayacaktır" (CHP Parti Programı:www.chp.org.tr;s:7).

AKP'nin parti programının giriş kısmında Temel Hak ve Özgürlükler ile ilgili olarak şu paragraf dikkat çekmektedir:

"Herkes özgür olmadıkça kimse özgür değildir" özdeyişi, partimizin temel ilkelerindedir. Partimiz, bireyi bütün politikaların merkezine alarak demokratikleşmenin sağlanmasını, temel insan hak ve özgürlüklerini temin etmeyi ve korumayı en önemli ödevleri arasında sayar."(AKP Parti Programı:www.akp.org.tr)

Bu saptamanın yanı sıra parti programında Temel Hak ve Özgürlükler ayrı bir başlık altında oldukça geniş olarak ele alınmaktadır. Bu bölümün girişinde yer alan temel hak ve özgürlüklerle ilgili atılacak adımların, uluslararası kuruluşların istekleri doğrultusunda değil insanımız bu hak ve özgürlüklere layık olduğu için atılmalıdır saptaması dikkat çekmektedir. Yine AKP parti programında da CHP programında olduğu gibi İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, Paris Şartı ve Helsinki Nihai Senedi gibi uluslararası sözleşmelerin insan hakları alanında getirmiş olduğu standartların uygulamaya geçirileceği belirtilmektedir. Hukukun üstünlüğüne vurgu yapılırken, temel hak ve özgürlüklerin hukukun güvencesi altında olduğunu altı çizilmektedir. Bu bağlamda AKP şu politikaları savunmaktadır:

• Özgürlükçü, tüm toplumun ihtiyaçlarına cevap veren, demokratik hukuk devleti ilkesine ve demokratik ülkelerin standartlarına uygun, toplum ile devlet arasında yeni bir "toplum sözleşmesi" kurmayı hedefleyen, tümüyle yeni bir anayasa önerisi hazırlayacaktır. Bu öneri, yeni bir "anayasal mühendislik" denemesi değil, halkın iradesini ve taleplerini demokratik temelde devlet yapısına yansıtan bir belge olacaktır. Kısa, öz ve açık biçimde hazırlanacak yeni anayasa teklifimizde;

- ✓ Temel hak ve özgürlüklere ilişkin bölüm, evrensel standartlara uygun olacaktır.

- ✓ Cumhuriyetin temel nitelikleri korunarak devlet yönetiminin esas hükümlerine yer verilecektir.
- ✓ Yasama, yürütme ve yargı erkleri arasındaki ilişkiler açık, net ve anlaşılabilir bir biçimde belirtilecektir.

Bu bağlamda AKP, temel hak ve özgürlükler doğrultusunda oluşturulmuş bir yargı reformunu parti programında savunmaktadır.

Değerlendirme:

CHP ve AKP temel hak ve özgürlükler konusuna parti programlarında detaylı olarak yer vermektedir. Burada altı çizilmesi gereken CHP genel söyleminde temel hak ve özgürlüklerin geliştirilmesine vurgu yaparken bu vurguyu somut politikalara dönüştürme konusunda yetersiz kalmaktadır. Özellikle anti demokratik olduğu konusunda toplumun geniş kesimlerinin üzerinde uzlaştığı 1982 anayasasıyla ilgili somut değişiklik önerileri AKP parti programında bir reform paketi şeklinde yer almaktadır. Her iki parti açısından dikkat çekici olan, uluslar arası anlaşmaların uygulanmasına yönelik kararlılıkta görülmektedir. Söylem açısından AKP toplumsal değişime yönelik siyasal bir dili parti politikalarına aktarabilmesi açısından daha başarılı görülmektedir.

Demokratikleşme ve sivil toplum:

Cumhuriyet Halk Partisi Programında demokratikleşme başlığı altında farklı bir bölüm yer almaktadır. Bu bölümün girişinde partinin demokratikleşmeyle ilgili politikalarının ana zeminini şu şekilde özetlenmektedir:

"Demokrasi çerçevesinde, insan hakları, çağrı paylaşmak, sosyal adalet, laiklik, dürüstlük, çoğulculuk, gelişme gibi temel ölçüler ile bütünleşen bir toplum oluşmalıdır. Cumhuriyetimizi meydana getiren tüm unsurları, inanç ve kimlik özelliklerinin, siyasal tercihlerin "kendi demokratik farklılaşmaları içinde bütünlüğü" anlayışı geliştirilmelidir. Çünkü demokrasi, insanların, inançların, düşüncelerin, siyasetlerin ve anlayışların özgürce farklılaşp, barış ve bütünlük içinde birlikte var olabildiği sistemdir".

Demokrasinin bir yaşama kültürü olduğu vurgulanırken, farklılıkların, bir arada yaşama alışkanlığının ve karşılıklı hoşgörünün altı çizilmektedir. Demokrasi söylemi içinde özgürlüklerin sınırları oldukça geniş bir şekilde tarif edilirken bu özgürlüklerin gündelik hayata geçirilmesine yönelik somut öneriler eksik kalmaktadır.

Sivil toplum yapılanması desteklenmeli ve geliştirilmelidir. Okul-aile birliklerinden, sendikalara, meslek odalarına, tüketiciyi koruma hareketlerine, yöresel güzelleştirme derneklerinden, çevreci kuruluşlara, dayanışma yahut ortak ilgi topluluklarına kadar tüm "yurttaş beraberlikleri" özendirilmelidir. Amaç, "sıradan yurttaşın" sivil kurumlar aracılığıyla ülkede etkin olması, devlet karşısında edilgenlikten çıkarılmasıdır.

Yukarıdaki alıntı CHP'nin sivil toplumla ilgili düşüncelerini özetlemektedir. Genel olarak sivil toplum oluşumları desteklenirken, Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının ve özerk alanın karşısında bulunan tarihsel zorluklar somutlaştırılarak ortaya konulmadığı görülmektedir.

AKP parti programında ise demokratikleşme ve sivil toplum başlığı bu konular ile ilgili yapılacak uygulamaların yer alacağı bölümü belirlemektedir.

Partinin demokrasi söylemine bakıldığında birey merkezci bir yaklaşımın egemen olduğu görülmektedir. Bu bağlamda vatandaşlar arasında eşitlikten bahsedilirken toplumsal ayrıcalıkların demokrasinin özüne aykırı olduğunun altı çizilmektedir.

Azınlıkta kalan düşüncelerin korunmasının demokrasinin özü olduğu vurgulanırken, yerel yönetimlerin demokrasinin işleyişindeki yerine dikkat çekilmektedir.

Siyasette katılım olgusuna da vurgu yapıp desteklenirken özellikle Avrupa Birliği sürecine değinilmektedir:

" Avrupa Birliği üyelerinin uyması gereken asgari standartları gösteren Kopenhag Kriterleri'nin demokratikleşmeye yönelik ilkeleri esas alınarak ulusal hukuk düzenimizde yapılması gereken değişiklikler, mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilecektir.*

** Vatandaşların yönetime katılması ve yönetimi denetleyebilmesi için bilgi ve belgelere ulaşılabilmesini kolaylaştıracak, böylece vatandaşların bilgiye ulaşım hakkını etkili olarak kullanabilmesine imkan sağlayan düzenlemeleri yapacaktır.*

** Katılımcı ve temsil gücü yüksek bir demokrasinin temelinde yerel yönetimler yatar. Vatandaşlarla yönetim arasında günlük hayattaki bağı kuracak olan yerel yönetimlerin güçlendirilmesi için gerekli tüm anayasal ve yasal düzenlemeleri gerçekleştirecek ve işlevsel yeni yerel yönetim birimleri oluşturacaktır.*

** Vatandaşların kendi köyleri, mahalleleri, şehirleri, hizmetlerinden yararlandıkları ve çalıştıkları kurumları ile ilgili konulardaki görüşlerini, şikayetlerini ve çözüm önerilerini değerlendirecek ve isleme koyacak mekanizmalar oluşturacaktır.*

** Sivil toplum örgütlerinin görüşlerini alarak ilgili yasal düzenlemeleri değiştirecek, sivil toplum örgütlenmesini çağdaş demokratik ülkelerdeki düzeye ulaştıracak bir yasal çerçeve çizecektir.*

** Memur statüsünü yeniden belirleyecek, memurların sendikal örgütlenmelerini ve haklarını yeniden ele alacaktır.*

** Seçilme yaşının 25'e indirilmesiyle gençlerin demokratik süreçlere aktif katılımını sağlayacak ve genç nüfusun ülke yönetiminde sorumluluk almasını teşvik edecektir.*

** Demokrasilerin temel niteliklerinden biri olan toplantı ve gösteri özgürlüğünün daha etkili kullanılabilmesi için gerekli hukuki düzenlemeleri gerçekleştirecektir.*

** Merkezi ve yerel yönetimler; sivil toplum örgütleri, mesleki kuruluşlar, sendikalar ve özel sektör temsilcilerinin görüşlerini alacakları ortak kurul, komisyon, kriz masası ve her türlü platformu oluşturacaktır.”*

Değerlendirme:

Cumhuriyet Halk Partisi de Adalet ve Kalkınma Partisi de demokratikleşmeye ve sivil topluma parti programlarında yer ayırmakla birlikte, yaklaşım açısından bazı farklılıklar sergilemişlerdir. CHP genel olarak olumlu bir yaklaşım sergilemesine rağmen somut öneriler sunmak açısından yetersiz kalmaktadır.

AKP açısından bakıldığı zaman iki önemli konu dikkat çekmektedir. AKP yeni bir toplumsal sözleşme önerirken, yeni bir siyasal dilin oluşturulmasına yönelik bir çabanın içine girdiği görülmektedir. Yine AKP'nin demokratikleşme ve sivil toplumla ilgili, siyasal tespit ve önerilerini Avrupa Birliği süreciyle birlikte ele alması somut bir dönüşüm projesi açısından olumlu bir izlenim vermektedir. Yine bu yaklaşım Türkiye'nin Tanzimat'tan günümüze kadarki modernleşme sürecinin dinamikleriyle de paralel bir durum oluşturmaktadır. Bu paralellığı şu şekilde belirlememiz mümkün; modernleşme tarihimize baktığımız zaman değişim sürecinin iç dinamiklerin, dış dinamiklerin zorlamasıyla harekete geçmesiyle şekillendiği bir olgu olarak karşımızda durmaktadır. Bu sürecin yapısal özellikleri günümüzde de kendini hissettirmektedir.

Doğu ve Güneydoğu

Doğu ve Güneydoğu sorunu Cumhuriyet Tarihi'nin başlangıcından beri ülke gündemini işgal eden ve Türk Demokrasi'nin önünü tıkayan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda siyaset kurumunun bu konuda çözümler üretmesi, politikalar geliştirmesi toplumsal barışın inşası, PKK terörünün bitirilmesi açısından da çok önemlidir.

Parti programlarına baktığımız zaman AKP'nin Doğu ve Güneydoğu'ya farklı bir başlık altında politik yaklaşım getirdiğini görürken CHP'nin farklı bir bölüm oluşturmak yerine belli politik yaklaşımlar içinde yeri geldiğinde Güneydoğu ve Doğu için tespitlerde bulunduğunu görmekteyiz. Bu başlıkları ise şu şekilde sıralamamız mümkün: İstihdam, tarım gibi... İktidara aday, bir ana muhalefet partisinin, parti programında ülkenin en önemli sorununa yönelik doğrudan politika geliştirmemiş olmasını şaşırtıcı bulurken önemli bir politik eksiklik olarak görmekteyiz. Bu tespiti yaptıktan sonra CHP programına bakabiliriz

CHP parti programı da farklı konu başlıkları altında bölgeden bahsetmekte, bölgeyle ilgili sorunlara değinmektedir. Bu konu başlıklarını şu şekilde sayabiliriz:

- Bölgesel gelişme başlığı altında bölgesel eşitsizliklerin giderileceği söylenmekte

- Üretken İstihdam-İşsizliğin Aşılması başlığı altında bölgedeki yoğun işsizliğe dikkat çekilmekte
- Tarım, GAP, Toprak Reformu başlığı altında ise bölgedeki ekonomik sorunların tarım reformuyla aşılacağı belirtilmektedir.

Adalet ve Kalkınma Partisi ise parti programında Doğu ve Güneydoğu başlığı altında ülkemizin en önemli problemine yönelik olarak sorunları söylemekte ve şu tespitleri yaparak konuyla ilgili politikalar ortaya koymaktadır:

“Kimimizin Güney Doğu, kimimizin Kürt, kimimizin terör sorunu dediğimiz olay, maalesef Türkiye'nin bir gerçeğidir. Partimiz bu sorunun toplum hayatımızda neden olduğu olumsuzlukların bilinciyle, bölge halkının mutluluğunu, refahını, hak ve özgürlüklerini gözeterek, Türkiye'nin bütünlüğü ve üniter devlet yapısıyla birlikte bölgeyi tehdit eden terörün önlenmesinde zaaf yaratmayacak bir şekilde; kalıcı, tüm toplumun duyarlılıklarına saygılı, etkili ve sorunları kökünden çözmeye yönelik bir politika izleyecektir.”(<http://www.akparti.org.tr/program.asp?dizin=0&hangisi=0>)

Yukarıda ki genel saptama ve girişin ardından AKP programında Güneydoğu ve Doğu sorunuyla ilgili şu görüşler yer almaktadır.

Türkçe dışındaki dillerde yayın yasağının kaldırılacağı belirtilmektedir. Bu maddenin AKP iktidarı döneminde uygulamaya geçirildiğini burada hatırlatmamız gerekmektedir.

Yine AKP bölgeye ait kültürel farklılıkları bir zenginlik olarak gördüğünün altını çizmektedir. OHAL uygulamasının kaldırılacağı belirtilmekte, ekonomik alanda ise bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarının giderileceği yine programda yer almaktadır.

Bölge merkezli terör olayları ile ilgili olarak da şu tespitite bulunmaktadır:

“Terör ve baskı karşılıklı olarak birbirini besler. Terörün sonuç olduğunu unutan her yaklaşım, sadece baskı ile çözüm üretmeye yönelir. Oysa bu terörü daha çok güçlendirir. Bu nedenle terörü sona erdirmenin yolu, temel hak ve hürriyetlere saygılı bir devlet yaklaşımı ile ekonomik kalkınmayı ve güvenliği aynı bütünün parçaları olarak ele almaktan geçer”

Programda otoriter devlet anlayışı eleştirilirken sorunların çözümünü zorlaştırdığı söylenmektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma bilincinin toplumun birlik ve beraberliğinin çimentosu olduğunun altı çizilirken, demokrasinin sorunun çözümündeki yeri belirgin bir şekilde vurgulanmaktadır.

Değerlendirme:

CHP'nin parti programında Doğu ve Güneydoğuya yönelik olarak özel bir yaklaşım getirmemiş olması, Türkiye'yi yönetmeye aday bir parti için önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

AKP programında konuyla ilgili özel bir yerin ayrılmış olması ve şu ana kadar izlenen politikalara alternatif politikalar geliştirme çabası bir siyasal partinin toplumsal politikalar üretmeyle kendini sorumlu görüp tanımlaması açısından olumludur. Ancak bu politikaların getirmiş olduğu yaklaşım tarzı ise eleştiriye açık olması açısından da siyasal bir tartışma konusu olarak siyasal alanda yer almaktadır.

Ekonomi anlayışı:

Cumhuriyet Halk Partisi, ekonomik programında Pazar ekonomisine ve rekabetçi bir kapitalist sisteme vurgu yaparak, iktidarlarında, ekonomik sistemin mevcut dengeler içinde sürdürüleceğinin işaretleri verilmekte. Fakat kendini sosyal demokrat olarak tanımlayan bir parti olarak da ekonomik kararlara katılım süreçlerini oluşturacağını ve emeğiyle geçinen kesimleri sermaye karşısında koruyacak politikalar geliştireceğinin altı çizilmektedir. Yine ekonomik planlama anlayışını harekete geçireceğini söylerken küresel ekonomik oluşumlara karşı olmadığını belirtmektedir. Genel olarak Cumhuriyet Halk Partisi pazar ekonomisinden yana, küreselleşmeye ve yabancı sermayeye karşı değil, ancak kapitalizmin gelişim süreçlerinde de devlet müdahalesinden ve planlamadan yana bir ekonomik programın savunucusu. Yine CHP sanayileşmeden yana politikalar geliştirirken, kamu maliyesinin denetim altına alınmasına yönelik öneri ve politikaların arkasında durmaktadır. Ülkemiz gündeminde sık sık tartışma maddesi olarak yer alan özelleştirmeyle ilgili olarak ise CHP şu tespitite bulunmaktadır;

“CHP, üyesi olduğu Sosyalist Enternasyonal'in ilkeleri doğrultusunda, belirli bir alanda toplumun yararı varsa”, sosyalleştirmeyi veya özelleştirmeyi öngörebilir.

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin ekonomiyile ilgili görüşlerine baktığımız zaman daha liberal bir yaklaşımla karşılaşırız. Programda, serbest piyasa ekonomisi merkezli bir yaklaşım sergilenmiştir. Bu açıdan CHP ile ayrıldıkları ya da farklılıklaştıkları noktaları şu şekilde belirtmemiz mümkündür. AKP ekonomik programının ideolojik söyleminde küresel sermayeyle eklenmeyi hedefleyen bir strateji içselleştirmiş görünmektedir. Bu bağlamda özelleştirmeye CHP'den daha fazla yer ayırmıştır. AKP'nin tabanına baktığımız zaman çevreyi temsil ettiğini söyleyebiliriz. Ancak iktidara geliş sürecinde İstanbul merkezli büyük sermaye ile birlikte küresel güçlerinden desteğini almış görünmektedir. Bu siyasal yapı doğal olarak AKP'nin ekonomik tercihlerini ve programını da etkilemektedir. AKP devletin ekonomik alandaki etkisini en aza indirmeyi hedeflerken iç piyasayla, uluslar arası piyasayı uyumlu hale getirmeyi amaçlıyor. Ekonomik hedefleri doğal olarak siyasal hedeflerini de belirlemektedir.

Son kez bir tespitte bulunursak; aslında her iki parti de serbest piyasaya karşı görülmemekte ancak geldikleri siyasal geleneğin yapısal özellikleri açısından farklı sınıfların temsilciliğine soyunmuş görünmektedirler. CHP devlet yapısı içinde yer alan bürokrat ve daha çok küçük sermaye guruplarına dayanırken. AKP ona iktidar yolunu açan Anadolu sermayesinin yanı sıra büyük sermayenin ve küresel ekonomik güçlerin sözcülüğüne soyunan bir ekonomik anlayışı dillendirmektedir.

Sosyal Politikalar:

CHP'nin sosyal politikaları üç ana başlık altında toplanmıştır:

- Her alanda fırsat eşitliği ve adalet
- Kadın ve erkeği eşit toplum
- Farklı kültür kümeleri eşit toplum

CHP her üç başlık altındaki politikalarının merkezine toplumsal eşitlik kavramını oturtmaktadır. Bu bağlamda eşitliğin ilk ayağında

yasal düzenlemelerle ilgili yaklaşım yer alırken ikinci ayağında herkese eşit toplumsal olanaklar sunma anlayışı bulunmaktadır. Özellikle kadın erkek eşitliğiyle ilgili politik çerçeve oldukça geniş çizilmiştir. Erkek egemen kültürün eleştirildiği bu bölümde kadınlara sosyal alandan, yasal ve siyasal alana kadar eşitlik amaçlı bir reform süreci vaat edilmektedir. Örneğin bu önerilerin bazıları şu şekilde sıralanmaktadır:

“Kadınların sosyal ve siyasal haklarının bilincine varmaları, her alanda kararlara ve yönetimlere katılmalarının özendirilmesi, kalkınma süreci ve çağdaş toplum anlayışı ile bütünleştirilebilmeleri için etkin politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Medeni Kanun ve Türk Ceza, Ticaret, Vergi, İş Umumi Hıfzısıhha Kanunları'nda kadınlara karşı ayrımcılık anlayışı içeren veya aileyi korumada yetersiz kalan yasa hükümleri değiştirilecektir.

Ev kadınları, tarla veya evde çalışan tüm kadınlar, sosyal güvenlik sistemi koruması altına alınacaktır.

“Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi”ne ilişkin Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası sözleşme, tüm boyutları ile uygulamaya geçirilecektir.

Kadınların aile içindeki durumunda eşit birey anlayışı içinde değerlendirilecek; tüm yasal düzenlemeler bu anlayış içinde yapılacaktır.

CHP, ülkeyi erkek egemen toplumun olmaktan çıkarıp, özgür bireyler topluluğuna dönüştürecektir.

CHP, aile içi mal rejiminde, eşlerin evlilik birliği sürecinde veraset dışında edindikleri “malların ortaklığı” anlayışını genel ilke, “mal ayrılığı” ise isteğe bağlı uygulama haline getirecektir.

CHP, kadınlara siyasal alanda en geniş olanakları sağlayarak, temiz, üretken, hoşgörülü siyaset anlayışına yeni boyutlar kazandıracaktır.

Kadınların, özellikle, yargı, idare, ekonominin yönetimi ile iç ve dış siyaset alanlarında daha etkin olabilmelerine özel önem verecektir.

Çalışma yaşamında kadınlara karşı mevcut her türlü ayrımcılık kaldırılacak; iş için değerlendirilecek.

dirme ile işe girişte kadın ve erkekler arasında eşit ölçülerin kullanılması sağlanacak, işyerlerinde kreş olanaklarının yaygınlaştırılması gerçekleştirilecektir.”(www.chp.org.tr)

Adalet ve Kalkınma Partisi sosyal politikalarını anlattığı bölümleri, Cumhuriyet Halk Partisi'nin parti programına göre daha geniş ve kapsamlı tutmuştur. AKP bu alandaki politikalarının altındaki siyasal yaklaşımı şu şekilde özetlemektedir:

“Devleti, halka hizmet etme aracı olarak gören Partimiz, bir sınıf ve kesimin değil bütün vatandaşlarımızın refah ve mutluluğunu sağlayacak sosyal politikalar yürütecektir.

Bu bağlamda yoksullar, bakıma muhtaç yaşlılar, çocuklar ve işsizler için özel programlar oluşturulacak, zor durumdaki vatandaşlara, terkedilmiş ve kimsesiz oldukları duygusu yaşatılmayacaktır. İşsizleri, fakirleri, düşkünleri, hastaları, özürlüleri gözeten, onların insan onuruna yakışacak şekilde yaşamalarını sağlayacak bir sosyal devlet anlayışının kaçınılmaz olduğu ortadadır.

Partimiz, merkezi devletin yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve özel sektör ile işbirliği yapmasını sağlayarak sosyal devlet hizmetlerinde verimliliği, sürati ve kaynak kapasitesini artıracaktır.” (www.akp.org.tr)

Burada dikkat çekici olan kısım AKP'nin ekonomik programının paralelinde sosyal politikalarla ilgili önemli değişimlerin satır aralarında kendini hissettirmesidir. Örneğin ülkemizde eğitimin eksikleri detaylı olarak anlatılıp tespitler yapılırken, özel eğitimin destekleneceğine vurgu yapılması dikkat çekici, yine bu bağlamda sosyal güvenlikle ilgili kısımda bir reform sürecine gidileceği söylenirken, uluslararası sermayenin istekleri doğrultusunda belirlenecek bir sosyal politika anlayışının hedef alındığı kendini hissettirmektedir. Şunu da unutmamak gerekir ki siyasal söylem ülkemizde her zaman için popülist ve vaat edici bir içeriğe sahip olmuştur. Ancak bu söylemin detaylarına inilip, alttaki ideolojik yapısı çözümlendiği zaman, partilerin gerçek siyasal stratejileri ve siyasal hedefleri ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda AKP parti programı bu yaklaşıma iyi bir örnek olarak karşımızda durmaktadır.

Çalışma Hayatı:

Cumhuriyet Halk Partisi çalışma hayatıyla ilgili politik yaklaşımını, parti programında ayrı bir başlık altında toplamıştır. Temelde ülkenin işsizlik probleminin çözüleceği vurgulanırken, herkesin çalışma hakkının sağlanmasının toplumsal barışın bir ön koşulu olarak kabul edilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Buna paralel olarak vurgu yapılan bir başka konu ise, eşit işe eşit ücret uygulamasının çalışma hayatında yaygınlaştırılacağına yönelik politik yaklaşımıdır. Yine CHP, çalışma süresinin AB ülkelerindeki standartlara çekileceğine yönelik vaade bulunmaktadır. Programın bu bölümünde yer alan kadınların çalışma hayatına aktif katılımlarının sağlanacağına yönelik söylem de dikkat çekmektedir.

CHP çalışma alanıyla ilgili bir hukuk reformunu da ayrı bir başlık altında sunmaktadır. Burada öncelikle 1982 Anayasa'sında yer alan çalışma hayatının önündeki yasal engellerin bir hukuk reformu kapsamında ortadan kaldırılacağı söylenmektedir. CHP bu alanda yapılacak reform için ILO standartlarını kendine hedef almış durumdadır. Reform paketinin ana başlıkları ise şöyle oluşmaktadır:

- “Bireysel İş Hukuku” alanında yapılacak reformlar
- “Kolektif İş Hukuku” alanında yapılacak reformlar

Genel olarak burada CHP'nin yaklaşımı çalışma hayatını uluslararası antlaşmalar çerçevesinde, evrensel normlara göre düzenlemektir.

Yine bu bölümde çalışanlara iş güvencesi sağlanacağı söylenirken sendikal hakların, grev ve toplu sözleşme haklarının demokratik katılım doğrultusunda daha ileri bir konuma getirileceğine vurgu yapılmaktadır.

Adalet ve Kalkınma Partisi de çalışma hayatıyla ilgili politikalarını, programında ayrı bir başlık altında toplamıştır. İşçi örgütleri ile işveren örgütleri arasındaki ilişkide AKP kendini uzlaşmacı bir yere koyarak diyaloga dayalı, barışçıl bir çalışma hayatı ortamını hedeflediğini belirtmektedir. CHP gibi AKP de ILO sözleşmesinin çerçeve maddelerini hayata geçirmeyi hedeflemiş olduğunu söylemektedir. Yine sen-

dikal haklar konusunda reform yapmayı vadeden AKP, Ekonomik ve Sosyal Konsey'in yapısını genişleterek ve güçlendirerek daha fonksiyonel bir yapıyı oluşturmayı istemektedir. Kayıt dışı çalışma, asgari ücretin kademeli olarak vergi dışı bırakılması, çalışma hayatında cinsiyet ayrımcılığının kaldırılması ve iş güvencesi ile ilgili reformlar bu bölümde dikkat çekmektedir. Altı çizilmesi gereken bir konu olarak, çocuk emeği sömürüsüne karşı politikaların uygulamaya konacağına yönelik yaklaşım ise oldukça dikkat çekicidir.

Her iki parti de çalışma hayatının daha demokratikleştirilmesine ve çalışanların haklarının yasal boyutta geliştirilmesine vurgu yapmaktadır. Ancak pazar ekonomisi içinde, emek sermaye çelişmesini göz önüne alarak gerçekçi çözümler üretme konusunda önemli boşluklar bulunmaktadır. Kendisini ideolojik olarak muhafazakar ve demokrat bir parti olarak tanımlayan Adalet ve Kalkınma Partisi, yine kendini sosyal demokrat bir parti olarak tanımlayan Cumhuriyet Halk Partisi'nin karşısında söylem açısından çalışma hayatının demokratik bir şekilde düzenlenmesine yönelik politikaları ile oldukça iddialı hedeflere sahip olduğu görülmektedir.

Kadın hakları:

CHP parti programının giriş bölümünde, sosyal demokrat bir parti olarak kadın haklarını savunmayı bir görev bildiğinin altını çizmektedir. Yine sosyal politikalar alanında yapılacak uygulamalar bölümünde özellikle "kadın-erkek eşitliği"ne yönelik bir paragraf dikkat çekmektedir:

Kadınla Erkeğin Eşitliği

Kadın – erkek eşitliği, yasalarda, siyasi yaşamda, katılımda, çalışma koşullarında, kamu görevlerine gelebilmede kesinlikle sağlanacaktır. CHP'nin önerdiği Türkiye'de, kadınla erkeğin hayatın nimetini de, külfetini de toplumun ve aile içinde ortak paylaşması temel amaçtır.

Cumhuriyet Halk Partisi kadın haklarını farklı başlıklar altında vurgulamanın yanı sıra Kadın Erkek Eşit Bir Toplum Bölümünde kadın haklarına yönelik politikalarını özetlemiştir. Kadın erkek eşitliğinin evrensel anlamda insan haklarının bir parçası olduğu vurgulanarak giriş ya-

pılan bu bölümde, Atatürk'ün bu alanda yapılan toplumsal değişim uygulamalarının öncüsü olduğu, bu alanda medeni kanunu değiştirdiği ve kadınlara seçme ve seçilme hakkı vererek toplumsal reformların ilk adımlarını attığına dikkat çekilmektedir. CHP, Atatürk'ün bu alanda yaptıklarına sahip çıkarken bu reformları bugünün şartları altında geliştirmeyi hedeflediğini söylemektedir.

Medeni Kanun ve Türk Ceza, Ticaret, Vergi, İş, Umumi Hıfzısıhha Kanunları'nda kadınlara karşı ayrımcılık anlayışı içeren veya aileyi korumada yetersiz kalan yasa hükümlerini değiştirileceğini vaat etmektedir.

Kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımcılığın giderileceğini söyleyen CHP, toplumun özellikle çalışan sınıflarına mensup kadınların sorunlarının çözülüp, sosyal güvenlik sistemi içine alınacaklarını söylemektedir. CHP, aile içi mal rejiminde, eşlerin evlilik birliği sürecinde veraset dışında edindikleri "malların ortaklığı" anlayışını genel ilke, "mal ayrılığı"ni ise isteğe bağlı uygulama haline getireceğine parti programında yer vermektedir. Kadınların siyasal alanda daha fazla yer almasına yönelik politikaların geliştirileceğine yönelik parti programında görüş belirtilmektedir.

AKP programında da, Kadın başlığı altında kadınlara yönelik parti politikaları ortaya konmaktadır. AKP de toplumun önemli bir kesimini oluşturan kadınları hedeflemektedir. Programın bu kısmında dikkat çekici saptamaları şu şekilde ortaya koyabiliriz. Kadına yönelik şiddetin ayrıca cinsel ve ekonomik istismarın önlenmesi, partimizin öncelikli politikaları arasında yer alacaktır denirken, toplumsal alanda yaşanan önemli bir probleme dikkat çekilmektedir. Yine özellikle Güneydoğu ve Doğu bölgelerinde sık yaşanan töre cinayetleriyle ilgili olarak programda şunlar yazmaktadır:

"Kadın intiharlarının, töre ve namus cinayetlerinin sık görüldüğü yörelerde kadınlara ve ailelerine yönelik önleyici ve eğitici çalışmalar yapılacaktır."

AKP ev kadınlarına sosyal güvence, kız çocuklarının okuryazar oranının artırılması, kadın koruma programlarının geliştirilmesi, kadınlara yönelik yasal ayrıcalıkların ortadan kaldırılma-

sı gibi farklı konularda reformlar yapmayı parti programına almıştır.

Her iki partinin de kadın sorunlarına yönelik politikalar geliştirmesi, bu politikaların hayata geçirilmesinde aksaklıklar olsa da önemlidir. Siyasettin değişen toplumsal taleplere ve sorunlara yönelik bir çözüm bulma arayışı olduğu düşünülürse, öncelikli olarak siyasi partilerin asıl görevinin nasıl belirlenmesi gerektiği de anlaşılır. Özellikle kadın sorunlarında yasal değişim kadar önemli bir konuda toplumun gündelik yaşam alışkanlıklarının ve değer yargılarının değiştirilebilmesidir. Her iki partinin de bu konuya önem verdiği görülmekte, ancak AKP'nin CHP'ye göre kadınları toplumun farklı kesimleriyle diyaloga geçebilmek için de önemli bir siyasal özne olarak algıladığı parti programının söyleminden anlaşılmaktadır.

Dış politika:

Uluslar arası gelişmelere paralel olarak dış politikaya yönelik geliştirilen yaklaşımlar gün geçtikçe daha büyük bir oranda ülkenin siyasal gündemini işgal etmektedir. Küreselleşmenin getirdiği tek kutuplu bir dünya ve Amerika Birleşik Devletlerinin öncülüğündeki batılı güçlerin, ülkemizin de içinde bulunduğu coğrafyaya yönelik plan ve eylemleri dış politikayla ilgili yaklaşımları önemli kılmaktadır. Bu bağlamda her iki partinin dış politikaya yönelik yaklaşımlarına baktığımızda şu tespitleri yapmamız mümkündür.

Cumhuriyet Halk Partisi, dış politikayla ilgili politikalarının merkezine Mustafa Kemal Atatürk'ün "*Yurtta Barış Dünyada Barış*" anlayışını koyduğunun altını çizmektedir. Yine CHP iktidarında önceki dönemlerde imzalanmış anlaşmalara bağlı kalınacağı ve Türkiye'nin uluslar arası anlaşmalardan doğan yükümlülüklerinin yerine getirileceğine vurgu yapılmaktadır. Parti olarak Birleşmiş Milletler ve AGİT gibi uluslar arası kuruluşların, büyük devletlerin ulusal politikalarına aracı olmalarına karşı çıkılmaktadır. Türkiye'nin dış politikada bölgesine yönelik gelişmeleri daha aktif olarak izlemesi yine parti programında yer alan politikalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bağımsız bir dış politikaya vurgu yapılırken bunun pratiğe, mevcut uluslar arası güç denge-

leri içinde nasıl geçirileceğine dair somut herhangi bir politika önerilmemektedir. Dış politika geleneğimizi "pasif" olarak değerlendiren CHP, sadece 1970'li yıllarda izlenen Kıbrıs politikasıyla bunun kırıldığını söylemektedir. "Kişilikli dış politika" söylemini geliştiren CHP Türkiye'nin mevcut koşullar içinde bunu nasıl gerçekleştireceğine yönelik somut politikalar önermemekte, bu yüzden yukarıda yaptığımız benzer eleştiriyi bir kez daha tekrar etmek zorunda kalmaktayız.

CHP, Kıbrıs sorununun ancak Kuzey Kıbrıs halkının ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin kazanılmış haklarının korunması ve iki toplum arasındaki ilişkilerin bu anlayış doğrultusunda dostluk, dayanışma ve kalıcı barışa dönüştürülmesi ile çözümlenebileceği belirtmektedir.

Adalet ve Kalkınma Partisi ise, özellikle soğuk savaş döneminde çok vurgu yapılan Türkiye'nin jeopolitik konumuna dikkat çekerek ve bunun dış politikada bir avantaja dönüşmesini önererek bu bölümde oluşturduğu politikalara giriş yapıyor. Soğuk savaş döneminin ardından Türkiye'nin yeni bir dış politika açılımı yapmasının altı çizilmektedir. Bunun için getirilen önerileri, aşağıda maddeler halinde özetlemek istiyoruz:

- Dış politika bölgesel ve küresel dinamiklerle uyumlu bir hale getirilmeli
- Dış politika oluşturulmasında bürokrasinin yanı sıra siyaset kurumunun ve toplumun farklı kesimlerinin katılımının sağlandığı bir mekanizma oluşturulması
- Dış politika oluşturulurken özellikle üniversiteyle işbirliğine gidilmesi
- Avrupa Birliği sürecine dikkat çekilirken gerekli önemin verilmesi gerektiği vurgulanmakta
- Türkiye'nin NATO bünyesinde bugüne kadar ortaya koyduğu katkıya paralel olarak, yeni Avrupa savunma stratejisi çerçevesinde oluşturulan Avrupa Güvenlik ve Savunma Kavramı (AGSK) içinde hak ettiği yeri alması yolundaki çabaları sürdürecektir
- Amerika Birleşik Devletleri ile uzun yıllardan beri savunma ağırlıklı olan işbirliğini devam ettirecek ve bu işbirliğini ekonomi, yatırı-

rım, bilim ve teknoloji alanlarında yaygınlaştıracak

- Kıbrıs sorununun çözümünde adadaki Türk halkının varlığının, kimliğinin ve kendi geleceğini tayin etme hakkının göz ardı edilemeyeceği görüşünde olup çözümün, adada mevcut iki devletin varacağı uzlaşmaya dayanması gerektiğine ve bu sorun çözümlenmeden Kıbrıs Rum kesiminin Avrupa Birliği'ne alınmasının, sorunu daha karmaşık hale getireceğine inanmakta

- Partimiz, Türkiye'nin İslam ülkeleriyle ilişkilerine özel bir önem vermektedir. Bu nedenle, bir yandan bu ülkelerle ikili işbirliğimizin artırılması, öte yandan İslam Konferansı Örgütü'nün (İKÖ), uluslar arası alanda daha saygın yer edinebilmesi ve öncelik alabilen dinamik bir yapıya kavuşturulması için çaba sarf edecektir. Yine bu bağlamda, başkanlığını Sayın Cumhurbaşkanımızın yaptığı İKÖ, Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi'nin (İSEDAK) faaliyetlerine daha somut içerik kazandırmaya çalışacaktır denmektedir.

Genel hatlarıyla AKP'nin dış politikayla ilgili dikkat çekici yaklaşımları burada özetlenmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi Cumhuriyet Halk Partisi de, Adalet ve Kalkınma Partisi de Türkiye Cumhuriyeti'nin yakın tarihinde oluşturmuş olduğu dış politikaların sınırlarını aşmaktadır. AKP'nin İslam ülkelerine dönük tespiti özel bir yaklaşım olurken, geldiği gelenek açısından özellikle Avrupa Birliği ve ABD ile ilişkilere yapmış olduğu vurgular bir değişim işareti olarak algılanabilir.

SONUÇ

Öncelikli olarak İdris Küçükömer'in 1970'li yıllardan günümüze en çok tartışılan tezini bir kez daha özetlememiz gerekirse; Küçükömer'e göre siyasal sistemde yer alan sağ ve sol kavramları yanlış konumlanmaktadır. Sol olarak görülen Batıcı-laik bürokrat gelenek aslında uyguladığı politikalar itibarıyla sağ bir duruşu temsil etmektedir. Batıcı-laik bürokratik geleneğe yaslanan siyasal hareketler de şunlar: Jön Türklerin Terakki ve İttihat Kanadı, *İttihat ve Terakki*, Birinci Grup, *(Birinci Büyük Millet Meclisi'nde Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nde)* C.H. Fıkrası, C.H.P.-M.B.K. (Milli Birlik Komitesi) C.H.P. (ortanın solu)

Sol kanadı ise; Yeniçeri-esnaf-ulema birliğinden gelen doğucu - İslamcı halk cephesine dayanan; Jön Türklerin Prens Sabahattin Kanadı, İkinci Grup, (Birinci Büyük Millet Meclisi'nde Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nde) Terakkiperver Fıkra, Serbest Fıkra, Demokrat Parti, Adalet Partisi oluşturmaktadır.

Genel bir analiz yapmadan önce şu tespitite bulunmamız gerekmektedir. Her hangi bir siyasal oluşuma sol diyebilmek için, o politik yapının genel siyasal stratejisini oluştururken, kapitalizmin içinde barındırdığı emek sermaye ilişkisini merkeze alarak, emekten yana politikalar oluşturup bu politikalar üzerinden söylemini belirlemesi gerekir (Luxemburg 2004: 356-359).

Her iki siyasal parti, bu açıdan bakıldığı zaman tam olarak sol siyasal çizgi içinde konumlanmamaktadır. Ancak modernleşme politikaları açısından bakıldığında ise liberal olarak adlandıracağımız Prens Sabahattin geleneğinden gelen siyasal akım, özellikle çok partili dönemle birlikte popülist bir söylemi pratiğe geçirebilmiştir. Popülist her söylem de toplumun geniş, ezilen sınıflarına yakın siyasal bir dili içermektedir. Bu bağlamda söylem açısından liberal kanat halka ve onun sorunlarına daha yakın bir görüntü vermektedir. Aslında yeni popülist dil Avrupa merkezli siyasal bir oluşumun uzantısıdır. 1970'lerden 1990'lara uzanan dönemde Avrupa merkezli merkez sağ partiler bu dili kullanarak merkez sol partilerin tabanından önemli bir kazanım elde etmişlerdir (Taggarı 1994: 2004).

Daha öncede değinildiği gibi modernleşmenin özünü kapitalist ilişkilerin yaygınlaştırılması oluşturmaktadır. CHP geleneği modernleşmeyi sadece üst yapı kurumlarının batıdan alınmasına dayandırıp, devlet güdümünde kapitalist bir modeli savunurken, Demokrat Parti geleneği bu bağlamda daha çok ekonomik dinamikleri merkeze alan büyük burjuvazinin ve batı sermayesinin öncülüğünde, ancak çevrenin söylemini sahiplenerek kalkınmacı bir politikayı savunmuştur. Modernleşme açısından, üretim ilişkilerinin daha ileri bir düzeye gelmesi önemlidir. Bunun yolu ise sermaye birikiminden ve burjuva sınıfının oluşumuna yönelik politik tercihlerden geçmektedir. Bu bağlamda Demokrat Parti geleneğinin modernleşme poli-

tikalari açısından daha öncü bir yaklaşımı temsil ettiği söylenebilir. Çünkü burjuva sınıfına dayalı ekonomik ve siyasal dönüşümün tarihsel-toplumsal form açısından daha ileri bir konumu temsil ettiği tespitini yapabiliriz. Bu bağlamda AKP de CHP de Türk siyasal tarihindeki konularını günümüz politik arenasında sürdürmektedir. AKP siyasal temsiliyet açısından çevreyi merkeze taşıırken, büyük burjuvaziyle ve küresel güçlerle olan ilişkileri açısından kapitalizmin kurumsallaşmasına yönelik aktif politikalar izlemektedir. AKP programında bu siyasal denklemin bir göstergesi olarak karşımızda durmaktadır. CHP ise devlet eliyle kontrollü bir kapitalizmi savunurken toplumsal grup olarak asker, sivil bürokrat ve aydın denklemini siyasal söyleminin merkezine almaktadır. Cumhuriyetin kuruluş sürecinde modernleşmenin öznesi olarak karşımıza, asker, bürokrat ve aydın çıkarırken, Demokrat Parti iktidarı ile birlikte modernleşmenin öznesi olan sınıflar açısından tarihsel bir değişim ortaya çıkmıştır. Günümüzde uluslararası sermayeye eklenmiş büyük burjuvazi ve merkezden dışlanan unsurlar artık yeni modernleşme sürecinin öznesi olarak siyaset sahnesinde yer almaktadır. Bu bağlamda İdris Küçükömer'in temel tezi olan CHP geleneğinin çevrenin değişime yönelik talepleri karşısında, statükodan yana olduğuna yönelik saptaması burada bir kez daha doğrulanmaktadır. 1940'lı ve 50'li yıllarda Demokrat Parti çevrenin taleplerini merkeze taşıırken, günümüz siyasal hayatında bu görevi AKP'nin üstlendiği görülmekte ve bu bağlamda yine Küçükömer'in bir kez daha referans merkezi olduğu ortaya çıkmaktadır. Temel olarak her iki partinin dayandığı sosyal sınıflar, İdris Küçükömer'in denklemine uymaktadır ve siyasal analiz açısından da altı çizilmesi gereken bir konudur.

Son birkaç sözde İdris Küçükömer için; Oğuz Atay 1975 yılında ilk baskısı yapılan *Bir Bilim Adamının Romanı* adlı eserinde İstanbul Teknik Üniversitesi'nin eski öğretim üyelerinden Mustafa İnan'ın yaşamını anlatmaktadır. Oğuz Atay, kitapta Mustafa İnan'ın düşünmenin ciddi bir iş olduğunu söyleyip, ülkedeki düşünce tembelliğinden şikâyet ettiğini aktarırken, kendisinin de bu tespiti katıldığını ekler. Oğuz Atay'ın ve Mustafa İnan'ın düşünce tembelliği tespiti entelektüel hayatımız için önemli bir tespit olarak karşımıza çıkmaktadır (Atay 1996:

85) Son söz olarak entelektüel hayatımızda yaşanan bu kısır döngünün kırılmasına yönelik en önemli çabalardan birini İdris Küçükömer'in göstermiş olduğunu söyleyebiliriz.

NOTLAR

(1) Kemal Tahir, Notlar/Batılama, Bağlam Yayınları, İstanbul, Eylül 1992

(2) Süleyman Seyfi Öğün'ün "Zor Zamanlarda İlkeli Düşünmek Ya Da Nurettin Topçu Ve Mehmet Ali Aybar" makalesine bakılabilir. Türkiye Günlüğü, Bahar 1993, Sayı:22

(3) Bkz. Akat, "İdris Küçükömer'in Mirası" Anılar ve Düşünceler; 1994: 15.

KAYNAKLAR

Ahmad F (2006) Bir Kimlik Peşinde Türkiye, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Anabritannica (1986) Ana Yayıncılık, İstanbul, cilt 2.

Atay O (1996) Bir Bilim Adamının Romanı, İletişim Yayınları, İstanbul.

<http://arsiv.zaman.com.tr/2002/07/21/kultur/h2.htm>

http://www.muhammedbalci.com/tebligler/stklar_in_calisma_alani.doc

<http://www.radikal.com.tr/2001/02/11/yazarlar/murbel.shtml> ("Murat Belge, "Solun Anadolu Yolu" Radikal 02.11.2001)

Kahraman H B (2007) Türk Sağı ve AKP, Agora Kitaplığı, İstanbul.

Karaosmanoğlu Y K (2002) Yaban, İletişim Yayınları, İstanbul.

Kayalı K (2002) Türk Kültür Dünyasından Portreler, İletişim Yayınları, İstanbul.

Küçükömer İ (2002) Düzenin Yabancılaşması, Bağlam Yayınları, İstanbul

Küçükömer İ (1994) Anılar ve Düşünceler, Bağlam Yayınları, İstanbul.

Küçükömer İ (1994) Halk Demokrasi İstiyor mu?, Bağlam Yayınları, İstanbul.

Küçükömer İ (1994) Sivil Toplum Yazıları, Bağlam Yayınları, İstanbul.

Luxemburg R (2004) Sermaye Birikimi, Belge Yayınları, İstanbul.

Mardin Ş (1986) Türk Siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar: Merkez-Çevre İlişkileri, Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay (der), Türk Siyasi Hayatının Gelişimi, İstanbul.

Mardin Ş (2000) Türk Modernleşmesi, İletişim Yayınları, İstanbul.

Öğün S S (1993).Zor Zamanlarda İlkeli Düşünmek ya da Nurettin Topçu ve Mehmet Ali Aybar, Türkiye Günlüğü, Bahar.

Sencer M (1969) Osmanlı Toplum Yapısı, Sarmal Yayınevi, İstanbul.

Taggarı P (2004) Popülizm, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Tahir K (1992) Notlar/Batılılaşma,: Bağlam Yayınları, İstanbul.

Uysal N (2006) Zaman Kaybolmaz "İlber Ortaylı Kitabı", Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. İstanbul.

www.akp.org.tr

www.chp.org.tr